

Jezikovna kompetenca drugošolcev v uporabi glagolov ter samostalniških in pridevniških besed pri opisu predmetov in slik

V drugem razredu poučujem že osem let. Pri pouku slovenskega jezika sem (za diplomsko nalogo pri prof. Janku Čaru na Pedagoški fakulteti v Mariboru) raziskovala jezikovno sposobnost drugošolcev glede na uporabo različnih glagolov ter samostalniških in pridevniških besed pri opisovanju predmetov in slik.

Namen in pomen raziskave

Namen moje raziskovalne naloge je bil ugotoviti, koliko napreduje besedni zaklad drugošolcev v določenem obdobju. Zanimala me je sposobnost jezikovnega izražanja drugošolca v uporabi:

- glagolov,
- samostalniških in
- pridevniških besed.

Razvijala sem ustvarjalno mišljenje učencev in bogatila besedni zaklad z vajami, ki sem jih pripravila po knjigi Kreativno pisanje Milene Blažič. Delo je potekalo v procesu rednega pouka.

Besedni zaklad je pri otrocih iste starosti zelo različen. S prihodom v prvi razred se kaže velik razpon v njihovem jezikovnem predznanju. Tisti, ki imajo slabši besedni zaklad, praviloma ne dohitijo boljših učencev. Vplivi socialnega okolja se povezujejo z govornim izražanjem in ustvarjalnim delom. Otroci, ki jih okolje premalo spodbuja k sporočanju, imajo manjši besedni zaklad in skromnejšo skladenjsko strukturiranost govora.

Vzorec

Pri raziskavi je sodelovalo 18 učencev — 9 dečkov in 9 deklic, ki so to šolsko leto obiskovali 2. razred OŠ Kostanjevica na Krki. Učenci izhajajo iz podeželskega okolja. Izobrazbena struktura staršev je nizka. Večinoma imajo končano osnovno šolo, zelo malo jih je s srednjo ali višjo izobrazbo.

Hipoteze

Glavni namen raziskave je bil ugotoviti,

- koliko različnih glagolov ter samostalniških in pridevniških besed uporabljajo učenci pri prvem in drugem opisovanju;
- kolikšna je razlika v uporabi navedenih besednih vrst med prvim in drugim opisovanjem;
- kakšno je medsebojno razmerje teh spremenljivk po določenem časovnem obdobju.

Z ozirom na pedagoške izkušnje sem domnevala, da bo uporaba glagolov najmanjša in ne bo bistvenega napredka, da pa bo naraslo število samostalniških in pridevniških besed, saj smo redno izvajali vaje za bogatenje besednega zaklada in nenehno natančno opazovali oblike in barve v okolju, kjer smo se nahajali.

Otroci so v časovnem intervalu šestih mesecev zadovoljivo napredovali v obsegu besednega zaklada, kar me je izredno navdušilo.

Postopki zbiranja podatkov

Raziskovalno delo je po predhodnem razgovoru s starši potekalo vse šolsko leto. Razdelila sem ga na tri obdobja.

- V prvem trimestru so učenci opisovali različne predmete in ilustracije.
- V drugem trimestru so delali vaje za pridobivanje besednega zaklada, prebirala sem jim zgodbice, pogosto so pripravili dramatizacijo, neprestano pa sem opozarjala tudi na natančno opazovanje okolja, oblik, barv in njihovih odtenkov.
- V tretjem trimestru so učenci ponovno opisali iste predmete in ilustracije.

Prvi trimester

Opis predmetov

Učenci so opisovali predmete, ki sem jih prinesla v razred. K samemu opisu so dodali še uporabnost teh predmetov in asociacije, ki so ji imeli ob pogledu nanje.

Opis slik

Na osnovi slikovne predloge so učenci napisali spis in mu dali naslov.

Drugi trimester

Ustno in pisno smo izvajali vaje za pridobivanje besednega zaklada. Skoraj vsak dan sem jim prebrala pravljico, vsaj dvakrat na teden pa so pripravili dramatizacijo. Tako so razvijali govorno sposobnost. Na sprehodih smo natančno opazovali stvari v naravi ter jim natančno določali barvne odtenke.

Tretji trimester

Po šestih mesecih so učenci ponovno opisali iste predmete in slike.

Postopki obdelave podatkov

Pri obdelavi podatkov sem morala upoštevati še dve spremenljivki, saj so učenci uporabljali v spisih tudi veznike, členke, predloge, prislove in medmete. To spremenljivko sem poimenovala z »**drugo**«. Zadnja spremenljivka pa je vsebovala podatke »**o številu različnih besed od vseh besed skupaj**«, ki so jih posamezni učenci uporabili. Ker ti dve spremenljivki nista bistvenega pomena, ju ne bom navajala.

Vsaka smiselno povezana beseda je štela eno točko. Vse opise predmetov in ilustracij sem analizirala glede na različno število:

- glagolov (glagolskih oblik, ki so bile zastopane v povedih);
 - samostalniških besed (samostalnikov, samostalniških in posamostaljenih pridevniških zaimkov);
 - pridevniških besed (pridevnikov, števnih pridevnikov, pridevniških zaimkov).
1. Najprej sem izračunala povprečno rabo posamezne besedne vrste za vsakega posameznika.
 2. Nato sem izračunala povprečno rabo posamezne besedne vrste za celo vzorčno skupino.
 3. Odnos med spremenljivkami v prvem in drugem opisovanju sem prikazala grafično.

Opis predmetov

Predmete so najprej opisovali ustno, nato še pisno. Pri pisnem opisovanju niso bili obremenjeni s pravopisom. Ker so bili učenci pri samem opisovanju predmetov zelo skromni, sem jih prosila, da so opisali še uporabnost predmeta in asociacije ob njem.

Učenci so po predhodnem ustnem opisovanju opisovali dva predmeta, in sicer veliko sivo keramično vazo in uro budilko.

Pri prvem opisovanju sta se mi zdela predmeta primerna, pri drugem pa nekoliko preveč enostavna.

Prvi opisi so bili kratki in jasni, vendar pri opazovanju niso bili dovolj natančni. Obstaja tudi dejstvo, da so učenci v prvem trimestru pisali počasneje.

Pri drugem opisovanju so pisali veliko bolj natančno. Tudi pisanje jim ni delalo več težav. Hoteli so napisati čim več, so se pa zato iste besede večkrat ponavljale.

Iz grafičnih prikazov je razvidno, kolikšen napredek se je pokazal pri bogatenju besednega zaklada.

Rezultati pri opisovanju predmetov

Samostalniške besede

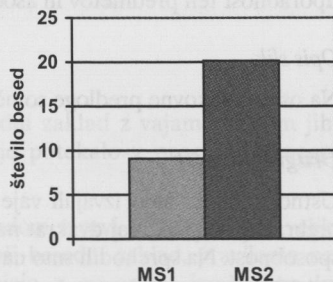
MS 1. opisa = 9,11 SB

MS 2. opisa = 20,14 SB

RAZLIKA + 11,03 SB = + 121 %

MS 1. opisa — aritmetična sredina samostalniških besed pri prvem opisovanju predmetov

MS 2. opisa — aritmetična sredina samostalniških besed pri drugem opisovanju predmetov

Pridevniške besede

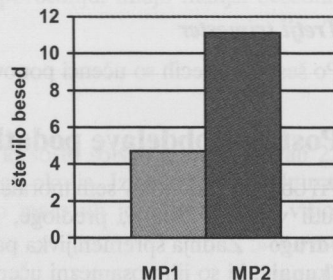
MP 1. opisa = 4,69 PB

MP 2. opisa = 11,13 PB

RAZLIKA + 6,44 PB = + 137,31 %

MP 1. opisa — aritmetična sredina pridevniških besed pri prvem opisovanju predmetov

MP 2. opisa — aritmetična sredina pridevniških besed pri drugem opisovanju predmetov

Glagoli

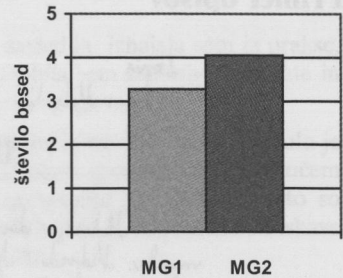
MG 1. opisa = 3,27 G

MG 2. opisa = 4,05 G

RAZLIKA + 0,78 G = + 23,85 %

MG 1. opisa — aritmetična sredina glagolov pri prvem opisovanju predmetov

MG 2. opisa — aritmetična sredina glagolov pri drugem opisovanju predmetov

Opisovanje slik

Na tej starostni stopnji so otrokom bližje ilustracije kakor slike oziroma fotografije. Izbrala sem ilustracije znane slovenske ilustratorke Jelke Reichman O deklici Zlatolaski (Trije medvedi).

Grafični prikazi nam kažejo jasno sliko o pridobivanju besednega zaklada pri opisovanju slik.

Rezultati pri opisovanju slik

Samostalniške besede

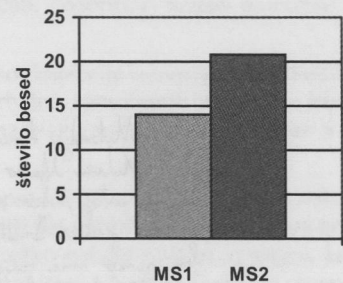
MS 1. opisa = 14,03 SB

MS 2. opisa = 20,80 SB

RAZLIKA + 6,77 SB = + 48,25 %

MS 1. opisa — aritmetična sredina samostalniških besed pri prvem opisovanju ilustracij

MS 2. opisa — aritmetična sredina samostalniških besed pri drugem opisovanju ilustracij

Pridevniške besede

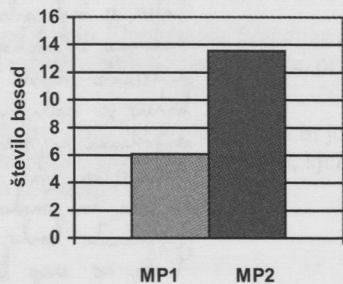
MP 1. opisa = 6,08 PB

MP 2. opisa = 13,57 PB

RAZLIKA + 7,49 PB = + 123,2 %

MP 1. opisa — aritmetična sredina pridevniških besed pri prvem opisovanju ilustracij

MP 2. opisa — aritmetična sredina pridevniških besed pri drugem opisovanju ilustracij

Glagoli

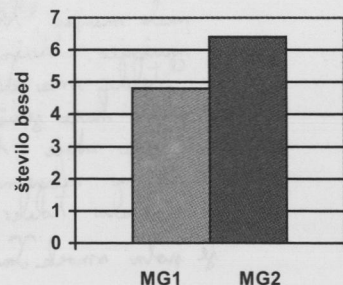
MG 1. opisa = 4,80 G

MG 2. opisa = 6,40 G

RAZLIKA + 1,60 G = + 33,33 %

MG 1. opisa — aritmetična sredina glagolov pri prvem opisovanju ilustracij

MG 2. opisa — aritmetična sredina glagolov pri drugem opisovanju ilustracij

Primer opisov

1. opis

Medvedja družina v gozdu

Jasmina

Črna slika

Medvedja družina se je zbirala v gozd. V gozdu so smreke. Medved Marko ima v roki palico, celena v burčakovnik in svinčasto celena klace. Imajo tudi fosforo in golami. Medvedka mama ima dežnik, rožasti sal in modrimi pikami črticami. Imajo svetlo vijoličasti pulover in temno vijoličasto belilo in modrimi pikami. Majhen medvedek ima rdeče klace in naravnost. Imajo mušnico in tri ~~rožice~~ modre rožice in belimi pikami.

2. opis

Jasmina

Medvedja družina

Medvedja družina je prišla iz gozda. V gozdu so nabrali gole. Medved Marko ima majhna rožica. Imajo sal in palice. Imajo odprta usta, ker so pogovarjali medvedke. Vinskih družin so vito veliko palico. Imajo burčakovnik in gumbe. Gumbi so dviglo zeleni in gumb ima rožice, drugi pa ne. Imajo svinčasto celena klace. Imajo gotovo plavo. V levi roki drži plavo rožico, v kateri je svetlo gole. Mama medvedka je temno rdeča, v kateri je svetlo gole. V levi roki drži lep rožnik. Rožnik je rožaste barve. Imajo rdečo beljubo. Imajo modro palico, na kateri je pritrjena strela od dežnika. Strela od dežnika je porjavljena in rdečimi in modrimi rožicami, na dežniku so tudi rdeče pike. Imajo rožasti sal na katerem so modre in rdeče in modre pike. Imajo vijoličasto jaso in temno vijoličasto belilo. Plavo belilo so modre pike in rdeče pike so sivo bele barve. Malo medvedek Mikec ima v desni roki tri rožice. Imajo rožica je najmanjša, druga malo manjša, tretja je pa najmanjša. V levi roki ima mušnico. Mušnica je velika. Imajo svetlo bele pike. Strela ima belilo. Medvedek klace in se smaje. V roki drži rožice. Rožice je rdeče barve. Medvedek ima tudi rdeče klace in naravnost. Medvedja družina so na zelenem travniku. Je vesela, ker je nabrala toliko gol. Na njimi je temen gozd. V gozd je poln smrek. Imajo je temno zelena.

Interpretacija rezultatov

Podobne raziskave, kot sem jo delala jaz, pravzaprav še nisem zasledila. Izhajala sem iz prakse. Imela sem svoje učence. Vaje sem prilagajala učnemu načrtu. Dobila sem zanimive rezultate in prijeten občutek, koliko besednega zaklada lahko pridobi učenec drugega razreda.

Veliko raziskav dokazuje, da obstajajo razlike v verbalnih sposobnostih med spoloma. Za šolo je pomembno spoznanje, da so učenke na boljšem v številčno simbolnih sposobnostih, v tekočem izražanju, pri dojemanju jezikovnih besedil, v pomnjenju in zaznavanju podrobnosti, zato so ponavadi boljše v slovnici, branju in pravopisu. S primerjavo podatkov in brez posebne raziskave so se tudi tokrat potrdila spoznanja o slabši verbalni razvitosti dečkov.

V začetku šolskega leta so učenci pisali kratke povedi. Z opisi so bili hitro zadovoljni. Pri prvem opisu tako predmetov kot slik osemletniki opisujejo realistično, brez izrazov za natančnejše določanje lastnosti predmeta oziroma natančnejše določanje človekovega razmerja do predmeta. Njihovo opisovanje temelji na poimenovanju predmetov, ki jim le nedosledno določajo barvo, velikost in obliko. Najpogostejše besede, ki jih uporabljajo v svojem pisnem sporočanju, so samostalniške besede, ki jih povezujejo z glagoli *biti*, *imeti* in *iti*. S temi najlažje izražajo svoje misli in se ne poglobljajo v določnejše opisovanje stanja, dejanja, dogajanja.

V obdobju šestih mesecev so učenci usvojili tehniko pisanja, zato so postali pri pisnem izražanju bolj sproščeni. Samostalniške besede so začeli natančneje določati. Pozorni so postali na obliko, velikost, barvo, število predmetov.

Pri drugem opisovanju slik so se učenci bolj usmerili na natančno določanje samostalniških besed s pridevniškimi. Začeli so jih povezovati v daljše povedi. Verbalno sposobnejši učenci so iste predmete v opisu poimenovali s sopomenkami, pozorni so bili na vsako podrobnost. Opisovali so bolj natančno. S svojimi izdelki niso bili tako hitro zadovoljni.

Pri raziskavi so vsi učenci dosegli boljše rezultate. Največji napredek je bil opazen pri uporabi pridevniških besed, manjši pri uporabi samostalniških in najmanjši pri uporabi glagolov. To pa ne pomeni, da so glagole premalo uporabljali. Učenci te starosti težko poiščejo ustrezen glagol, ki nazorno predstavi dejanje, dogajanje ali stanje na sliki oziroma predmetu. Najprirodnejši so ravno glagoli *biti*, *iti*, *imeti*, ki jih povezujejo v različnih kontekstih.

Raziskava je pokazala, da so vsi učenci jezikovno zmožni napredovati v bogatenju besednega zaklada. Večji napredek je bil opazen pri tistih, ki so že v samem začetku imeli boljše izhodišče, pri čemer pa se sklicujem na predšolsko vzgojo.

Ta raziskava je potekala na podeželski šoli, ki jo obiskujejo večji del otroci iz okoliških vasi in je povprečna izobrazbena struktura nizka. Zanimivo bi bilo tako raziskavo napraviti tudi v šoli, kjer prevladuje mestna populacija učencev. Gotovo bi imeli zanimivo primerjavo.

Irena Marinč

OŠ Jože Gorjup, Kostanjevica na Krki